

Чурсіна В. І.

доцент кафедри живопису, Харківська
державна академія дизайну і мистецтва

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті розглядаються питання становлення творчої особистості у процесі навчання студентів по спеціальності у вищій художній школі, визначаються роль художника-педагога, головні етапи побудови культури студентського навчання, необхідність і важливість роботи з натури.

Ключові слова: живопис, мистецтво, натура, етюд, художність, професійність, школа.

Аннотация. Чурсина В. И. *Некоторые аспекты формирования творческой личности.* В статье рассматриваются вопросы становления творческой личности в процессе обучения студентов по специальности в высшей художественной школе, обозначается роль художника-педагога, основные этапы построения культуры студенческого обучения, подчеркнута важность и необходимость работы с натуры.

Ключевые слова: живопись, искусство, натура, этюд, художественность, профессионализм, школа.

Annotation. Chursina V. I. *Some aspects of formation of creative personality.* In the article some problems of formation of creative personality in the process of training students on speciality in the higher art school are considered, a role of an artist-teacher is defined, the main stages of forming culture of student's communication are defined, the importance and the necessity of work with nature in this process are underlined.

Key words: painting, art, nature, study, artistry, professionalism, school.

Постановка проблеми. У сучасній вищій художній школі набувають особливої значимості питання формування творчої особистості. Це пов'язано із змінами у суспільстві на основі ринкової економіки, необхідністю перегляду навчальних планів, методики навчання в плані удосконалення освіти, впровадженню системи освіти з трьох ступенів: бакалавр, спеціаліст, магістр. Тому постає необхідність вдосконалення якості навчального процесу на основі підвищення ролі самостійних завдань.

Аналіз публікацій. Аналізуючи наявні публікації на тему навчання студентів по спеціальності у художній школі, виявлено відсутність наукових досліджень, методичних розробок, учбових посібників, які освітлюють тему формування творчої особистості на сучасному етапі. Існують роботи, які лиш частково розглядають її і базуються на традиційному погляді на проблему.

Мета статті. Виявити основні задачі та етапи у вихованні творчої особистості на основі глибокого і послідовного вивчення природи, підкреслити особливу роль художника – педагога у цьому процесі.

Результати дослідження. Вища художня школа є частиною необхідного процесу у формуванні і освоєнні творчої спеціальності. Мета школи – дати студентству глибокий і широкий базис фундаментальних знань, професійну основу, базу для формування творчої особистості, привити студенту розуміння мистецтва, як засобу виразити конкретну епоху, стверджуючий початок, нові деталі життя. Такого мистецтва, яке стимулює, направляє, вчить, розбуджує і розвиває емоції здорової і діяльної людини у діапазоні від пейзажу, натюрморту до психологічно складних жанрів, різноманітних видів художнього зображення. З цього виходять задачі школи по відношенню до якості студента як творчої особистості.

Педагогу художнього вузу потрібно вирішувати важливу задачу виховання молодого художника, що вміє у сучасному світі мистецтва знайти себе і зостатися самим собою. Знайти власне місце і свій шлях у мистецтві дуже нелегко, часто це потребує усього творчого життя. І вже в роки студентства молодому художнику необхідно відігнати сліди самопоказування. На початку навчання, коли контакт з природою ще нестійкий, бажання і потреба висказатися випереджають реальні можливості зображення природи, саме чудо її виникнення на плоскому аркуші паперу або чистому полотні, коли раптом цей аркуш якби оживає, стає простором, насичується світлом і все відчутніше виявляються на ньому об'ємні форми, дуже бажється добитися правдивості, точності зображення, розповісти про природу по можливості докладно і передати зовнішню подоби побаченого так, щоб усе мало вигляд переконливий і який розпізнається. Далі поступово накопичується досвід усе більш тісного і прямого контакту з природою і зацікавленість нею втрачає свою однозначність. Наполегливим стає бажання розповісти про побачене повніше, серйозніше, глибше, розповісти по своєму.

Надійшла до редакції 27.04.2011

Усяка стадія навчання – це активний процес вивчення, переосмислення, а потім напруженого пошуку тих засобів, за допомогою яких краще усього можна передати натуру і виразити свій задум.

Культура студентського навчання складається у результаті:

- а) вивчення дійсності в етюдних і композиційних роботах (основна частина занять);
- б) вивчення зразків мистецтва (при ретельному відборі матеріалу, який вивчається, і систематичного, із дня в день, ознайомлення із проблемами мистецтва, минулого і майбутнього);
- в) самостійної роботи студентів.

У цьому циклі етюдна робота з натури повинна бути важливішою частиною базису для композицій – роботою, яка висвітлює і завершує усі інші роботи. Вивчення матеріалів і проблем мистецтва – роботою, яка орієнтує студентство у мистецтві, стимулює і полегшує творчість студентства.

Нарешті, самостійна студентська робота має призначенням бути роботою, у якій повинно проходити особисте освоєння і перевірка учнем отриманих їм у школі знань і повинні виникати академічні задачі вже по особистим його потребам. При всьому цьому самостійна робота студентів має за мету привчити їх до допитливості і самостійності у роботі, зв'язати їх безпосередньо з життям, збуджувати їх інтерес у бік життя, збагачувати їх образами, які виходять з життя. Через усе це самостійна студентська робота повинна виводити студента на шлях особистої творчості.

Природно, що цілеспрямована самостійна робота спочатку є важкою для студента. Між тим, результати саме самостійної роботи мають велике значення у вихованні і становленні майбутнього художника, формуванні творчої особистості. Ця робота, по – перше, допомагає глибше спостигати зображувальну грамоту, по – друге, дає можливість перевірити педагогу, наскільки студент усвідомлює те, що робить, крок за кроком закріплюючи вміння і навички живописної майстерності; по – третє, всі види самостійної роботи вимагають від студента самоорганізації, наполегливості, уваги – якостей, які потрібно систематично виховувати у художника, який володіє високою зображувальною культурою і професійною майстерністю.

Процес навчання поступово накопичує риси і елементи творчого переосмислення у зображенні натури, самостійній роботі. Але задачі на творчу переробку у вираженні натури, акцент, наголос на виявлення хвилюючого художника мотиву, на те, що Делакруа визначає словом «красиво, бачити вірно і красиво», повинні ставитися лиш після достатніх вправ із задачею на повну схожість з натурою, з поступовим посиленням розкриття змісту натури. Необхідне поступове творче визрівання студента, розвиток його почуттів і аналітичного мислення. Штучним витягуванням творчості раніш часу, який відведений для її виникнення, раніш серйозного вивчення природи, принесе тільки шкоду.

Первинний етап творчості часто супроводжується деяким гіпнозом технічного виконання, того, що

називають «манерою». Манера виконання визначається не прагненням відобразити свій світогляд, поділитися своїми спостереженнями, а одним лише бажанням звернути на себе увагу. Звичайно ж не ця сторона повинна бути головною при роботі над художнім твором і у його сприйнятті. Той чи інший засіб роботи формується у художника у процесі творчості, цей процес йде органічно, природно. Індивідуальну манеру не можна узяти зовні, механічно запозичити. Такий штучно присвоєний «почерк» завжди видає себе. Часто студент не може запобігти впливу улюблених художників минулого або сучасного мистецтва. Цей вплив навіть може бути плідним. Але потрібно знати, що самі майстри, в яких ми навчаємось, шукали у першу чергу не техніку виконання, а свій шлях у розумінні і тлумаченні образів. А манера може бути і звичайною, традиційною, і може відрізнятись від прийнятих норм того часу. У всіх значних майстрів техніка виконання була слідством, зовнішнім проявленням глибокого творчого пошуку у реалізації основної ідеї твору.

Головним змістом творчої роботи повинні бути думка, роздум та образні асоціації, які вона викликає. Для творчої особистості недостатньо просто бачити, а треба вміння бачити художньо. Очі мистця безпомилково знаходять красу і поезію там, де інші нічого особливого не бачать. Вдивляючись він не тільки дивиться, він створює образ. Яким би не був досконалим образ, він ніколи не буде абсолютно збігатися з природою, а завжди буде відрізнятись від неї, інколи навіть буде її перетворенням. Від характеру бачення натури, від наміченого у свідомості художника задуму залежить і загальне принципіальне вирішення роботи.

Звичайно, окрім школи, різноманітними є джерела, які в кінці кінців визначають характер творчості і особистість молодого художника. З одного боку, вплив ведучих майстрів і педагогів художнього закладу недооцінювати неможливо, з другого – реальності, з якими стикається молодь, яка попадає в орбіту впливу сучасного художнього життя, а також професійних творчих організацій. Молоді художники ще не володіють великим досвідом, мають скромні матеріальні можливості до практичної роботи, можуть бути поступливими як до високих традицій у мистецтві, так і до ремісництва, рутини, косності, гуртування. Приходиться признавати й існування і деяку орієнтацію частини творчої молоді тільки на «нове». Це й псевдоавангард і його салонний різновид. Тут є вплив недоліків художньої освіти, інколи побудованої так, що те, що лежить за її межами є тим самим «забороненим плодом». Негативну роль відіграє невміння бачити мірку формальної якості у ступені розробки тих пластичних задач, які вирішуються у задуму того чи іншого твору. Тому висновок – дуже важливо розвивати різноманітні форми роботи з творчою молоддю, глибоку продуманість цієї роботи.

Працюючи над формуванням творчої особистості ще з навчання студента у вузі, необхідно виховувати художника, здатного до розкриття зв'язку досягнень минулого, який допитливо шукає цей зв'язок із сучасністю. Необхідно також робити висновки про

твори молодих художників по законам, на основі яких вони створені, а не тільки по стійким, звичним критеріям.

Мистецтво – це постійне відкриття прекрасного у повсякденному. Здатність бачити нове в житті і знаходити йому відповідну пластичну форму – це основа новаторства. Але новатором неможливо стати не опанувавши професійну школу і не вивчивши глибоко досягнення минулого у мистецтві.

Справжньою творчою особистістю може бути тільки людина, відкрита до сприйняття нового у житті, повна зацікавленості до цього нового і жагучого бажання ствердити це нове, зображуючи його, звернути на нього увагу сучасників. Скептицизм, духовна убогість творчо безплідні.

Питання професійної майстерності не можуть бути відірвані від формування особистості. Вони стають актуальними саме зараз не випадково: невисока професійна підготовка іноді видається за новий «художній напрямок».

Справжній твір мистецтва, який привертає увагу глядачів, завжди – єдність глибокого задуму і сильних художніх засобів. Говорячи про творчу особистість, П. Сезанн казав, що «художник не повинен бути занадто допитливим, або залежним від природи; художник є у більшій або меншій ступені хазяїном своєї моделі, а головним чином – своїх засобів вираження». Творча особистість пропускає природу «крізь себе», себто виходячи із вражень дійсності, перетворює ці враження, відкидаючи багато випадкових ознак природи.

Важливішу роль у формуванні особистості відіграє саме педагог. Саме йому належить обіч з передачею студентам професійних знань, відкривати у завданнях на полотнах кожного учня його індивідуальні творчі риси і підтримувати їх. Слова видатного художника-педагога А. І. Савінова, сказані вже давно, повністю підходять і до нашого часу: «Якість педагога тим вище, чим просторіше його художній кругозір і глибше обізнаність у мистецтві, чим більше аналітичність його розуму і чутливість до запитів життя і кожного студента, чим більше готовий він до керівництва, не претендуючи на передачу учням свого особистого творчого методу і образності як правила створення абсолютної цінності». Педагог повинен дотримуватись обережного, розумного відношення до кожного проблеску художньої ініціативи кожного здібного студента. З цього складається педагогічна сила вчителя, який орієнтує навчання по особливостям студента.

Вивчаючи школу, виконуючи з бажанням і завзятістю етюд за етюдом, студент не тільки відточує свою професійну майстерність, не тільки накопичує все більше мотивів і вражень, але і на цих перших етапах вивчення і милування природою вже закладає своє, емоційне відношення, необхідне для всілякої творчої роботи. Це відношення на даному етапі ще незріле, може бути й неусвідомленим, але тільки воно приведе до природної потреби більш глибокого, образного тлумачення світу.

При завершенні освіти важливого значення набуває робота студента над дипломною картиною, до якої треба відноситись з виключною увагою. Це етап, коли молодий художник уперше пробує свої сили, щоб вийти із школи у самостійне життя, коли він вивіряє придбані знання у заключній роботі.

Висновки. Розглядаючи аспекти формування творчої особливості, можна виділити основні принципи педагогічної практики і теорії:

1. Художня школа повинна дати учню норму знань професії для зрілого виконання закінченого художнього твору;
2. Навчальна робота повинна проводитися по впливом так званих «течій» у мистецтві. Задача школи – дати учню знання і виховання, придатне для розвитку творчої особистості.
3. Основа школи – у вивченні природи.

Процес формування особистості і створення творчої ідеї проходить складно. Готового рецепту у створенні композицій нема – пошуки її впровадження проходять різноманітно навіть у однієї і тієї ж людини, не кажучи вже про різних студентів. Дуже важливо виховувати внутрішню чутливість, здатність відгукуватися на самий хід роботи, віддавати йому свою творчу енергію.

Творча особистість припускає поєднання і взаємодію спостереження, активної імпровізації і живої творчої думки. Саме цей процес з найбільшою повнотою виявляє можливості автора, сприяє визначенню індивідуальності.

Література:

1. Барановська І.Г. Виховний потенціал мистецьких дисциплін. // Теорія і практика матеріально-художньої культури. ХДАДМ. – 2008 – № 10
2. Олійник Г.С. Провідна роль естетичного виховання студентів мистецького напрямку. // Теорія і практика матеріально-художньої культури. ХДАДМ. – 2008. – № 10.
3. Фомічова Н.М. Особливості професійної підготовки майбутніх художників – живописців у вищих навчальних закладах. // Теорія і практика матеріально – художньої культури. – Х.: 2008. – №10.
4. Євгеній Павлович Єгоров – художник і педагог. – Харків. 2009.
5. Власенко М.М. О.О. Шовкуненко як художник – педагог. // Дизайн – освіта 2009. Матеріали Міжнародної науково – методичної конференції. Частина 2. – Х.: ХДАДМ, 2009.
6. Ягодовская А.Т. От реальности к образу. – М. Советский художник. 1985.
7. Чурсіна В.І. Деякі аспекти розуміння нового і традиції. // Дизайн – освіта 2007. Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції. – Х.: ХДАДМ, 2007. – ст. 170.
8. Чурсіна В.І. Знайти своє у мистецтві. // Дизайн – освіта 2009. Частина 2. Матеріали Міжнародної науково – методичної конференції. – Х.: ХДАДМ, 2009.